

Kamil Borkowski

**AKSJOLOGICZNE I PRAWNE ASPEKTY
FUNKCJONOWANIA WOLNOMULARSTWA WEDLE KODEKSU
PRAWA KANONICZNEGO I KONGREGACJI NAUKI WIARY**

Wolnomularstwo jest organizacją, która od momentu swojego powstania, a ściślej ukształtowania się jako tzw. masoneria spekulatywna¹, budzi szereg kontrowersji i skrajnych emocji. Sytuacja ta znajduje odbicie w rozpowszechnionych w literaturze definicjach wolnomularstwa (masonerii), które wykluczając się wzajemnie odzwierciedlają antagonizmy wśród badaczy zajmujących się tym zagadnieniem.

W oficjalnych encyklopedycznych pozycjach masoneria definiowana jest jako dobrowolne stowarzyszenie obywateli o ponadnarodowym zasięgu, mające charakter zamknięty, utajniające swój skład osobowy, oparte na zasadzie hierarchizacji członków przechodzących kolejne stopnie wtajemniczenia, a którego celem jako określonej formacji ideowej jest doskonalenie osobowości człowieka i wychowanie go w duchu tolerancji i braterstwa. Stowarzyszenia wolnomularskie zrzeszające ludzi dobrej woli ponad podziałami narodowościowymi, rasowymi, religijnymi i majątkowymi występują przeciw szowinizmowi, nierówności praw, nietolerancji, przemocy, dogmatyzmowi, przesądom i zacofaniu. Wolnomularze zrzeszeni w komórkach organizacyjnych zwanych lożami oddają się działalności filantropijnej, oświatowej, propagują hasła wolności, równości i braterstwa, dążąc do zbudowania tzw. świątyni ludzkości, czyli światłego społeczeństwa świata, wolnego od konfliktów, zmierzającego solidarnie ku postępowi i powszechnemu dobrobytowi.

¹ 24 czerwca 1717 roku, w dniu św. Jana przedstawiciele loż: The Goose and Gridiron, The Crown, The Appletree Tavern, The Rummer and Grapes Tavern, powołali do życia Wielką Lożę Londynu z Wielkim Mistrzem na czele. Dzień ten powszechnie uznaje się za datę narodzin nowożytnej masonerii. Szerzej na temat historii wolnomularstwa zob. T. Cegielski, *Ordo ex Chao. Wolnomularstwo i światopoglądowe kryzysy XVII i XVIII w.*, Warszawa 1994, *Studia Latomorum*, nr 1. „Oświecenie Różokrzyżowców” i początki masonerii spekulatywnej 1614-1738, t. 1; J. S. Pelczar, *Masoneria, jej istota, zasady, dążności, początki, rozwój, organizacja, ceremoniał i działanie*, Poznań 1997, *Nowy Porządek Świata*, t. 9; J. Wojtowicz, *Masoneria – wielka niewiadoma? Studium z dziejów tzw. tajnych towarzystw w Europie nowożytnej (XVIII-XX w.)*, Toruń 1992.

Wielu badaczy postrzega jednak masonerię jako organizację ukrywającą pod płaszczem dziwacznych rytuałów i głoszonych oficjalnie szczytnych celów, swoje prawdziwe oblicze „szarej eminencji” kontrolującej wszelkie dziedziny życia społecznego, politycznego, gospodarczego i kulturalnego. Według nich masoni, ponoszący odpowiedzialność za wszystkie przewroty i rewolucje, zmierzają do ustanowienia światowej republiki zarządzanej przez dyktat monopoli gospodarczych. Wiedza na temat prawdziwych celów wolnomularstwa zastrzeżona ma być dla najwyższej wtajemniczonych, a szeregowi masoni są często nieświadomymi wykonawcami demonicznych instrukcji, wierzącymi szczerze w budowanie rajów na ziemi. Za tolerancją religijną i synkretyzmem wyznaniowym wolnomularstwa ukrywać się ma natomiast bluźniercza doktryna lucyferiańska, która wypowiedziała wojnę chrześcijaństwu.

Kościół katolicki wzbogaca powyższą opinię o pogląd, iż doktryna masońska aspiruje do miana religii, a wolnomularstwo stanowi w swej istocie antykościół będący urzeczywistnieniem apokaliptycznej wizji Antychrysta².

Począwszy od encykliki *In Eminentissimi* papieża Klemensa XII z 1738 roku, stanowisko Kościoła wobec masonerii było nieprzerwanie jednoznacznie negatywne. Przynależność do masonerii obciążała katolika karą ekskomuniki *ipso facto*, a jedyną osobą władną odpuścić winy grzesznikowi był sam papież bądź zgodnie z encykliką *Quo Graviora* Leona XII z 1826 roku, upoważnieni przezeń duchowni; wyjątek stanowiło tylko wyznanie grzechu w niebezpieczeństwie śmierci (*in articulo mortis*), kiedy rozgrzeszenia mógł udzielić każdy spowiednik. Pewna zmiana nastąpiła w okresie Drugiego Soboru Watykańskiego, kiedy 6 grudnia 1964 roku papież Paweł VI przekazał biskupom, a poprzez nich wszystkim spowiednikom, prawo odpuszczania winy grzesznikom, którzy wyznają swoją przynależność do wolnomularstwa lub podobnych mu tajnych stowarzyszeń.

Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary i kanony Kodeksu Prawa Kanonicznego stanowią oprócz encyklik papieskich najważniejsze źródło wiedzy na temat stosunku Kościoła katolickiego do wolnomularstwa. Określają one także, jaką postawę powinni przyjąć wierni wobec przedstawionych w nich zagadnień.

Poprzednik Kongregacji Nauki Wiary, Święte Oficium wydało 10 maja 1884 roku instrukcję nakazującą praktyczne zastosowanie dyrektyw zawartych w bodaj najważniejszej encyklice antymasońskiej – *Humanum Genus* Leona XIII. W instrukcji tej stwierdzono, iż „Jest rzeczą oczywistą, że ekskomunika *Latae sententiae*³ spada na sekty masońskie i im podobne [...], które spiskują przeciw Kościołowi i prawowitym władzom cywilnym, bez względu na to, czy czynią to potajemnie, czy jawnie, czy zobowiązują lub nie swych adeptów do składania przysięgi tajemnicy”⁴.

20 kwietnia 1949 roku ukazała się Deklaracja Kongregacji Świętego Oficium nosząca tytuł *Potwierdzenia norm Kodeksu Prawa Kanonicznego odnośnie do sekt masońskich lub innych tego typu*. Dokument ten stanowił odpowiedź na pytanie or-

² W encyklice *Traditi* wydanej 21 maja 1829 r., Pius VIII pisał o masonerii: „jej prawem jest kłamstwo, jej Bogiem diabeł, a jej kultem niemoralność”, za A. Zwoliński, *Wokół masonerii*, Kraków 1995, s. 111, *Biblioteczka KSM*, nr 5.

³ Karę *latae sententiae* określana jest sankcja karna dołączona do ustawy lub nakazu w taki sposób, że nakłada się ją *ipso facto*, tj. przez sam fakt popełnienia przestępstwa i to z chwilą jego dokonania; zob. Z. Suchecki, *Kościół, a masoneria*, Kraków 2002, s. 103.

⁴ Za A. Zwoliński, *op. cit.*, s. 113.

dynariusza Trydentu skierowane do Świętego Oficium odnośnie do „pewnej gałęzi masonerii, która nie tylko pozwoliłaby swoim adeptom na wolne wypełnianie praktyk religijnych Kościoła katolickiego, lecz wpoiłaby wierność względem niego”⁵. W odpowiedzi Święte Oficium wyraźnie stwierdziło: „że nie zaszło nic, aby można było zmienić w tej materii decyzję Stolicy Apostolskiej i dlatego odnośne normy Kodeksu Prawa Kanonicznego zachowują swoją moc względem jakiegokolwiek formy masonerii”⁶.

Obowiązujący wówczas kanon 2335 Kodeksu Prawa Kanonicznego ogłoszony przez papieża Benedykta XV 27 maja 1917 roku stanowił: „Katolicy, którzy wstępują do sekty masońskiej względnie do jej podobnych stowarzyszeń walczących z Kościołem i legalnymi władzami cywilnymi, popadają tym samym w ekskomunikę zarezerwowaną Stolicy Apostolskiej *simpliciter*”⁷.

Wątpliwości niektórych duchownych dotyczące masonerii były efektem nieustającej kampanii wolnomularskiej, w której przedstawiano Cech⁹, a raczej niektóre jego odłamy jako wyjątkowo przychylnie Kościołowi katolickiemu. Problem ten poruszył dziennik watykański *L'Osservatore Romano* z 19 marca 1950 roku, publikując artykuł teologa papieskiego o. Mario Cordovaniego, który zauważał, iż „Jako nowa nuta w tym odradzaniu¹⁰ się masonerii pojawia się pogłoska, krążąca w różnych kręgach społecznych, że masoneria pewnego określonego rytu nie jest już przeciwna Kościołowi, a wobec tego katolicy mogą do tej sekty wstępować, nie narażając się na ekskomunikę i potępienie. Ci, którzy kierują tego rodzaju propagandą wiedzą doskonale, iż nic się nie zmieniło w orzecznictwie Kościoła w sprawie masonerii, jeśli więc szerzą tę propagandę, to świadomie wykorzystują naiwność ludzi nieuświadomionych”. Autor kontynuował, „wszyscy katolicy powinni o tym wiedzieć i pamiętać, by nie wpaść w zasadzkę i zarazem umieć ocenić jak należy, postępowanie tych niepoważnych figur, którym się wydaje, że mogą bezkarnie podawać się za katolików i za masonów. Dotyczy to wszystkich rytów masońskich, jeśli nawet niektóre z nich w pewnych okolicznościach i w wypowiedziach pewnych osób deklarują, że nie są wrogiem Kościołowi. Porozumienie między Kościołem i masonerią, jakby to były dwie władze nadające formę prawną swym nowym odniesieniom to sprzeczność sama w sobie. Ten, kto nie podziela poglądów tej sekty i posiada prawdziwie katolicką świadomość, uzna za swój obowiązek wystąpić z niej i nie pomnażać liczby tych, którzy walczą pod sztandarami apostatów wiary”¹¹.

⁵ Z. Suchecki, , *op. cit.*, s. 27.

⁶ Zob. aneks od wydawcy do *Encykliki papieża Leona XIII – Humanum genus (o sekcje masońskiej)*, Krzeszowice 2003, s. 26.

⁷ A. Zwoliński, *op. cit.*, s. 113.

⁸ *Simpliciter* – tu w znaczeniu bezwarunkowo, na wyłączność; zob. J. Pieńkos, *Słownik łacińsko-polski*, Warszawa 1993.

⁹ Cech, Rzemiosło, Sztuka Królewska, Bractwo to synonimy wolnomularstwa.

¹⁰ Chodzi o odradzanie się, a raczej wychodzenie z ukrycia masonerii kontynentalnej po przykrych doświadczeniach II wojny światowej i prześladowaniach ze strony reżimu faszystowskich Włoch, nazistowskich Niemiec, a także francuskiego rządu Vichy. Więcej na ten temat: L. Hass, *Świat wolnomularski. Konkrety (Lata trzydzieste – lata dziewięćdziesiąte XX wieku)*, t. 1: *Trudne czasy 1932-1945*, Łowicz 2004.

¹¹ Fragmenty artykułu za *Papieża wobec masonerii*, oprac. G. Virebeau, tłum. P. Kalina, Komorów 1997, s. 8-11.

Bardzo ważnym etapem na drodze ku polepszeniu statusu wolnomularzy w Magisterium Kościoła katolickiego była decyzja papieża Pawła VI podjęta w 1967 roku, w związku z pracami Papieskiej Komisji ds. Rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego, powołanej jeszcze przez papieża Jana XIII, o redukcji do minimum w przyszłym Kodeksie Prawa Kanonicznego kar ekskomunikacji *latae sententiae*. Posunięcie to pozwoliło na relatywizm w ocenie masonerii, już nie jako całości, lecz różniących się od siebie niezależnych stowarzyszeń reprezentujących niejednorodny stosunek do Kościoła katolickiego.

Powyższe zmiany były konsekwencją promasońskiej atmosfery, jaka towarzyszyła *aggiornamento*¹² proklamowanemu przez Jana XXIII¹³. W okresie przygotowań Kościoła do Soboru Watykańskiego II, koła wolnomularskie, realizując pojedynczą strategię „wyciągniętej ręki” odwoływały się do faktu prześladowania przez Hitlera zarówno łóż masońskich, jak i Kościoła katolickiego. Wysuwano argument, iż doświadczenia wojenne zmieniły stosunek masonerii do Kościoła. Podkreślano też angażowanie się Kościoła w sprawę walki o prawa człowieka, co według wolnomularzy zbliżało obie organizacje do siebie na tyle blisko by uczynić sprawą otwartą równoczesną przynależność do obu naraz. Bezpośrednio przed rozpoczęciem obrad soboru, w kwietniu 1962 roku krakowski „Tygodnik Powszechny” zamieścił artykuł pod tytułem *Zmiana stosunku Kościoła do Masonerii*. Proroczy tekst podpisany inicjałami Ks. B.B. zawierał sformułowania świadczące o podjęciu wewnątrz Kościoła realizacji promasońskiego planu: „próba usunięcia nieporozumień między Kościołem, a masonerią; jesteśmy dziećmi jednego Ojca skłóconymi w zaślepieniu; zrywa się z obu stron, z narosłą od wieków, olbrzymią literaturą wzajemnych podejrzeń i oskarżeń, nieraz zupełnie absurdalnych”¹⁴.

W trakcie Soboru Watykańskiego II na temat masonerii wypowiedział się najobszerniej i na jej korzyść biskup Cuernavaca w Meksyku, Mendes Arceo¹⁵. Biskup Mendes Arceo dał się poznać jako opiekun ks. Ivana Illicha Regenstreifa. Ksiądz Regenstreif przybył po II wojnie światowej z Rzymu do Meksyku i w Cuernavaca założył Wyższe Seminarium Duchowne przeznaczone dla księży już wyświęconych, napływających z USA i Kanady, którzy po odpowiednim przeszkoleniu mogli rozpocząć pracę w cierpiących na niedobór kapłanów krajach Ameryki Południowej. Wkrótce okazało się, że seminarium to szkoliło w duchu marksistowskim księży-rewolucjonistów, głoszących później teologię wyzwolenia.

¹² Tym terminem określa się politykę unowocześniania i udoskonalania doktryny oraz instytucji Kościoła Rzymskokatolickiego, przyjętą jako jeden z celów Soboru Watykańskiego II (1962-1965).

¹³ W tym kontekście znamieny jest fakt, iż w czasie pobytu w Paryżu, Nuncjusz Angelo Roncalli zaprzyjaźnił się z pełniącym funkcję ambasadora Szwajcarii we Francji, profesorem Karolem Burckhardtem, który w momencie wyboru kardynała Roncalliego na papieża (Jan XXIII) wyraził opinię, iż „Jest on deistą i racjonalistą bardzo odległym od chrześcijaństwa średniowiecznego; zmieni on wiele w Kościele i Kościoł po jego pontyfikacie już nie będzie tym samym”; zob. korespondencja między Maxem Rycherem i Karolem Burckhardtem cytowana w czasopiśmie „Einsicht”, kwiecień 1981, s. 303, za M. Poradowski, *Trzydziestolecie Drugiego Soboru Watykańskiego*, Wrocław-Poznań 1996, s. 36.

¹⁴ „Tygodnik Powszechny” z 22 kwietnia 1962 r., za J. Warszawski, *Kościół wobec masonerii*, Krzeszowice 2002, s. 7-8.

¹⁵ Zadziwiająco, że meksykański duchowny występuje w obronie masonerii, która deklarowała się jako wróg Kościoła w tym kraju; zob. P. A. Fisher, *Szatan jest ich bogiem. Studium o encyklikach papieskich i masonerii*, tłum. M. Nowakowski, Poznań 1995, s. 57-63, *Nowy Porządek Świata*, t. 1; J. M. C. Rodriguez, *Wolnomularstwo i jego tajemnice*, Krzeszowice 2003, s. 95-97.

Po Soborze Watykańskim II inspiratorem procesu pojednania pomiędzy Kościołem a masonerią był głównie kardynał Franz König z Wiednia. Wspólne rozmowy rozpoczęły się w 1968 roku w Wiedniu i były kontynuowane w Innsbrucku, Augsburgu, Norymberdze, Einsiedeln. Działania te zaaprobował prefekt Kongregacji Nauki Wiary kardynał Franjo Seper, a ze strony masońskiej poparła je Wielka Loża Anglii¹⁶. W 1970 roku na zamku Lichtenau w Austrii sporządzono w obecności kardynała F. Königa dokument pod tytułem *Wyjaśnienia dotyczące dialogu pomiędzy Kościołem katolickim, a masonerią*, znane też jako *Deklaracja z Lichtenau*. Ustalono w nim konieczność zrewidowania historycznie ukształtowanych relacji między wolnomularstwem a Kościołem. Jeden z głównych uczestników rozmów Wielki Mistrz Łoży Austrii, Kurt Beresch miał zostać zapewniony przez kardynała Königa, że w nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego kanon 2335 nie pojawi się. Pomimo, że powyższa deklaracja miała pozostać poufną, informacje o dialogu hierarchów Kościoła z masonerią przedostały się do wiadomości opinii publicznej, wzbudzając zrozumiałą konsternację zważywszy na obowiązujące prawo kościelne.

Dowodem na rodzące się wątpliwości, co do oceny masonerii przez Kościół był list jednego z biskupów skierowany do Kongregacji Nauki Wiary 17 kwietnia 1973 roku z prośbą o określenie wytycznych w stosunku do osób należących do masonerii. Prefekt Kongregacji Nauki Wiary kardynał Seper stwierdził, „że dotychczas nic się nie zmieniło w ustawodawstwie, które reguluje tę materię”¹⁷. Powyższy dokument opatrzony został wymownym tytułem – *Normae canonicae circa eos, qui sectis massonicis adhaerent, immutatae manent (Pozostają niezmienione normy prawa kanonicznego odnoszące się do osób przynależących do sekt masońskich)*.

Zamęt w ocenie posoborowego stosunku Kościoła do masonerii nie ustawał. Wielu biskupów zwracało się do Kongregacji Nauki Wiary z zapytaniem o wartość i interpretację kanonu 2335 Kodeksu Prawa Kanonicznego. Zmusiło to Kongregację do wystosowania 18 lipca 1974 roku poufnego listu *Complures Episcopi*, do niektórych Konferencji Episkopatów, zatytułowanego *Przynależność katolików do stowarzyszeń masońskich*¹⁸. Prefekt Kongregacji Nauki Wiary kardynał Franjo Seper informował w nim, że „Stolica Święta po długiej analizie tego problemu wielokrotnie konsultowanego z Konferencjami Episkopatów szczególnie zainteresowanych tym przypadkiem, by lepiej poznać naturę i obecną działalność tych stowarzyszeń, zasięgała zdania biskupów”¹⁹. Wielka rozbieżność opinii, która wyraża różne sytuacje w zależności od narodu nie pozwala Stolicy Świętej na zmianę prawodawstwa ogólnego, dotychczas obowiązującego, które z tego powodu pozostaje w mocy aż do chwili, gdy nowe prawo kanoniczne stanie się prawem publicznym po przygotowaniu przez kompetentną Komisję Papieską ds. Rewizji Kodeksu”. W dalszej części

¹⁶ Zob. A. Zwoliński, *op. cit.*, s.116-117.

¹⁷ Aneks od wydawcy do *Encykliki papieża Leona XIII – Humanum genus*, s. 27.

¹⁸ *Ibidem*, s. 28.

¹⁹ Prefekt Kongregacji Nauki Wiary F. Seper skierował 28 lutego 1968 r. do przewodniczących wszystkich Konferencji Episkopatów pismo zawierające 12 pytań, dotyczących działalności masonerii, jej stosunku do Kościoła i religii katolickiej w poszczególnych krajach. Pytania te wymagały, aby biskupi rozpoczęli rozmowy z odpowiednimi przedstawicielami wolnomularstwa uprawnionymi do udzielania wiążących odpowiedzi. Opinie przesłane przez niektóre episkopaty były zróżnicowane. Na zdecydowanie antykatolicką działalność wolnomularstwa wskazywały episkopaty Hiszpanii, Francji, Belgii.

listu prefekt stwierdza, że „można z pewnością nauczać i stosować opinię tych autorów, którzy przyjmują, że wspomniany kanon 2335 dotyczy tylko tych katolików, którzy należą do stowarzyszeń działających przeciw Kościołowi. Pozostaje jednak w każdym przypadku zakaz przynależności do stowarzyszeń masonskich kapłanów, zakonników i członków instytucji świeckich”²⁰.

Powyższy tekst będący dowodem zachodzących zmian w stosunku do masonerii wyraźnie zezwalał na przynależność do Rzemiosła świeckim katolikom pod warunkiem, że stowarzyszenie to nie będzie działało przeciw Kościołowi. W świetle obowiązującego prawa kościelnego prefekt Kongregacji Nauki Wiary, choćby najbardziej przychylny masonerii nie mógł przedstawić korzystniejszej dla wolnomularzy deklaracji. List ten dowodził ponadto prawdziwości obietnicy jaką otrzymał Wielki Mistrz Kurt Beresch.

W związku z niejednoznacznym stanowiskiem Kongregacji Nauki Wiary, przewodniczący Konferencji Episkopatu Brazylii zażądał wyjaśnień w związku z Deklaracją z 18 lipca 1974 roku. W odpowiedzi Kongregacja Nauki Wiary 26 lutego 1975 roku zakomunikowała, iż „Byłoby naszym pragnieniem, aby zainteresowane stowarzyszenia wydały publiczne oświadczenie, w którym zadeklarują, że w swych intencjach masoneria nie zamierza walczyć z Kościołem. Z pewnością taka deklaracja nie byłaby jednak obiektywna i wystarczająca, ponadto nie wydaje się by można było jej w ogóle oczekiwać. Zdaje się jednak, że można zaufać katolikom, zapisanym od wielu lat do masonerii, którzy spontanicznie proszą o przystępowanie do sakramentów (co wcześniej było im z tego powodu zabronione). Wierni ci deklarowali *onerata ipsorum conscientia* (zgodnie z własnym sumieniem), że stowarzyszenie do którego są zapisani nie wymaga i nie wymagało od nich żadnych kompromisów sprzecznych z ich prawym sumieniem chrześcijańskim. W tej sytuacji niestosowne byłoby wydawanie przez biskupów publicznych deklaracji o jakimkolwiek stowarzyszeniu”²¹. Kongregacja Nauki Wiary sprecyzowała, że zwrot: *machinari contra Ecclesiam* (działać przeciwko Kościołowi) obejmuje przestępstwa „przeciw doktrynie, osobom lub instytucjom kościelnym”, przy czym odnosi się do stowarzyszenia jako takiego, a nie do poszczególnych członków.

Wszelkie nadzieje na zmianę w ocenie wolnomularstwa rozwiązała *Deklaracja o ekskomunice, której podlegają katolicy należący do sekt masonskich lub podobnych stowarzyszeń* wydana przez Kongregację Nauki Wiary 17 lutego 1981 roku²².

We wstępie deklaracji, Kongregacja Nauki Wiary nawiązuje do poufnego listu skierowanego do niektórych Konferencji Episkopatów 18 lipca 1974 roku, który wbrew intencjom autora „stawszy się własnością publiczną, dał okazję do błędnych i tendencyjnych interpretacji”. Aby rozwiązać wszelkie powstałe wątpliwości i „nie chcąc uprzedzać ewentualnych dyspozycji nowego Kodeksu”²³, Kongregacja sprecyzowała, iż „w żaden sposób nie została zmodyfikowana aktualna dyscyplina ka-

²⁰ Zob., *W trosce o pełnię wiary: Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1966-1994*, tłum., oprac. Z. Zimowski, J. Królikowski, Tarnów 1995, s. 174.

²¹ Aneks od wydawcy do *Encykliki papieża Leona XIII – Humanum genus*, s. 30-31.

²² *Ibidem*.

²³ Tym samym Kongregacja Nauki Wiary przyznała, że jej dwa wcześniejsze oświadczenia – z 1974 i 1975 r. – odzwierciedlały projekty nowych rozwiązań prawnych dotyczących masonerii, przewidzianych w przyszłym Kodeksie Prawa Kanonicznego.

noniczna, która pozostaje w pełnej mocy” oraz „nie została zniesiona ekskomunika, ani inne przewidziane kary”.

Deklaracja wyjaśniała także, że wspomniany list z 18 lipca 1974 roku dotyczący interpretacji kanonu 2335 „powinien być rozumiany zgodnie z intencją Kongregacji, a więc wyłącznie jako przypomnienie zasad ogólnych interpretacji prawa karnego dla rozwiązywania przypadków poszczególnych osób, które mogą być poddane osądowi ordynariusza. Nie było natomiast intencją Kongregacji zwrócenie się do Konferencji Episkopatu o publiczne wydanie sądu, mającego charakter ogólny, o naturze stowarzyszeń masońskich, co zakładałoby odwołanie wspomnianych norm”.

W powyższym dokumencie Kongregacja Nauki Wiary pod przewodnictwem kardynała Franjo Sepera wyraźnie zrezygnowała z praktyki uprzedzania faktów przed zmianą Kodeksu Prawa Kanonicznego.

Za najważniejszą przyczynę powrotu Kongregacji Nauki Wiary, po okresie chwilowych wątpliwości, do jednoznacznie negatywnej oceny masonerii, w pełni uzasadnionej obowiązującym wówczas prawem kościelnym, uznać należy wyniki oficjalnych rozmów prowadzonych w latach 1974-1980 przez przedstawicieli Konferencji Episkopatu Niemiec i Wielkiej Loży Zjednoczonej Niemiec. Rozmowy te przeprowadzono z zastosowaniem procedur pozwalających na wnikliwe zbadanie charakteru wolnomularstwa i ostateczne rozstrzygnięcie aktualności obowiązującego bezwzględnie zakazu przynależności do masonerii wiernych Kościoła katolickiego. W tym celu Konferencja Episkopatu Niemiec powołała komisję mającą zbadać zasadność ewentualnej zgody na równoczesną przynależność do Kościoła i Cechu. Dla uniknięcia subiektywnych ocen problemu, postanowiono przeanalizować dokładnie rytuały stopni masońskich, poprzez które manifestuje się istota i doktryna wolnomularska.

Przedstawiciele masonerii niemieckiej, deklarującej chęć pojednania z Kościołem²⁴, w stosunku do której zdaniem kardynała F. Königa, Kościół powinien zweryfikować swoje historycznie utrwalone stanowisko, zgodzili się na ujawnienie rytuałów 3 pierwszych stopni wtajemniczenia, stanowiących jedynie zakamuflowany i nieśmiały²⁵ wstęp do rzeczywistej doktryny Sztuki Królewskiej.

Udostępnienie komisji Episkopatu jedynie rytuałów tak zwanych stopni błękitnych (niebieskich) wzbogacone o rozmowy dotyczące doktryny masońskiej wystarczyło do wydania po 6 latach wnikliwych badań oświadczenia Konferencji Episkopatu Niemiec w sprawie przynależności katolików do masonerii.

W oświadczeniu tym, wydanym 28 kwietnia 1980 roku w Würzburgu stwierdzono, iż wolnomularstwo nie zmieniło się w ogóle w swojej istocie, a przynależność do niego podważa podstawy istnienia chrześcijańskiego. Ponadto uznano, że dogłębne badania rytuałów wolnomularstwa i masońskiego sposobu bycia oraz sa-

²⁴ W przeciwieństwie do antyklerykalnej masonerii francuskiej.

²⁵ Największy filozof i teoretyk Obrządku Szkockiego Dawnego i Uznanego Albert Pike w swoim dziele *Morals and Dogma* stwierdza, że: „błękitne stopnie stanowią jedynie bramy Świątyni. Wtajemniczony kandydat poznaje tylko część symboli oraz rozmyślnie jest wprowadzany w błędne, fałszywe interpretacje. Nie ma ich rozumieć, ale ma mu się wydawać, że je rozumie [...], ich prawdziwe znaczenie jest zarezerwowane dla Adeptów, Książąt Masonerii”; zob. J. Shaw, T. McKenney, *Śmiertelna pulapka*, tłum. H. Dymel-Trzebiatowska, Gdańsk 1993, s. 157.

moświadość masonerii pozwalają jasno stwierdzić, że „równoczesna przynależność do Kościoła katolickiego i wolnomularstwa wykluczają się”. Deklaracja Konferencji Episkopatu Niemiec tym dobitniej przemawia na niekorzyść wolnomularstwa, jeśli uwzględni się fakt, że prowadzono rozmowy z reprezentantami obediencji uznawanej za przychylnie nastawioną do Kościoła co zresztą potwierdzał wcześniej kardynał F. König. Można jedynie domyślać się wyników badań pozostałych 30 stopni wtajemniczenia oraz wolnomularstwa deklarującego swoją niechęć do katolicyzmu.

W sprawozdaniu z przeprowadzonych badań, komisja Episkopatu Niemiec przedstawiła szereg przykładów niezgodności pomiędzy doktryną masońską, a religią katolicką.

Stwierdzono, że wolnomularska wizja świata oparta jest na relatywizmie, co potwierdziła uznawana powszechnie za źródło obiektywne Międzynarodowa Encyklopedia Wolnomularzy. Według niej „wolnomularstwo jest prawdopodobnie jedyną instytucją, której na przestrzeni wieków udało się zachować na szeroką skalę ideologię i procedurę wolną od dogmatów. Wolnomularstwo może być rozumiane jako ruch, również dlatego, iż stara się zjednoczyć ludzi o orientacji relatywistycznej dla promocji ideału humanitarnego”²⁶.

Zaznaczono, że wolnomularze zaprzeczają istnieniu obiektywnej możliwości poznania prawdy. Tym samym masoni odrzucają wiarę w jakikolwiek dogmat co wyraźnie akcentuje wspomniany *Internationales Freimaurer Lexicon*: „Wszystkie instytucje o postawie dogmatycznej, wśród których wybija się Kościół katolicki praktykują nacisk na sumienie”²⁷.

Zauważono, że wolnomularskie pojęcie religii osadzone jest na relatywizmie zgodnie, z którym wszystkie religie są jedynie nieudolnymi próbami wyrażenia prawdy bożej. Konsekwencją tego poglądu jest odrzucenie objawienia bożego oraz koncepcji Boga osobowego. Wolnomularz wyznaje istnienie bliżej nieokreślonego Wielkiego Architekta, którego zgodnie z tradycją swojej religii można różnie nazywać.

Co do rytuałów masońskich stwierdzono, że stanowią one rodzaj sakramentów poprzez, które dokonuje się przemiana człowieka, co wyraźnie usiłuje konkurować z sakramentami i liturgią Kościoła katolickiego.

Negatywnie wypowiedziano się także na temat masońskiego wymogu całkowitej przynależności i oddania dla Bractwa zarówno za życia, jak i po śmierci. Zauważono także, że istnieją różne odłamy wolnomularstwa od ateistycznego – reprezentowanego przez Wielki Wschód Francji – po deklarujące swój chrześcijański charakter loże Niemiec i Anglii, jednak wszystkie one za nadrzędną uznają doktrynę wolnomularską.

Komisja zwróciła uwagę, że powyższe rozróżnienie na wolnomularstwo wrogie, przychylnie, czy też obojętne wobec Kościoła tworzy niebezpieczne złudzenie, pozwalające błędnie myśleć katolikowi, że może pozwolić sobie na przynależność do tego odłamu wolnomularstwa, który nie deklaruje jawnej niechęci do chrześci-

²⁶ E. Lennhoff, O. Posner, *Internationales Freimaurer Lexicon*, Wien 1975, za Z. Suchecki, *op. cit.*, s. 51.

²⁷ *Ibidem*.

jaństwa. Podkreślono, że nawet w wypadku pierwszych 3 stopni wtajemniczenia obediencji uznającej się oficjalnie za prochrześcijańską napotkano na przeszkody uniemożliwiające wstępowanie doń katolikom²⁸.

Wyniki prac komisji Konferencji Episkopatu Niemiec przedstawiono podczas zebrania plenarnego Papieskiej Komisji ds. Rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego, która obradowała w dniach 20-29 października 1981 roku.

W trakcie debaty nad nowym kanonem dotyczącym masonerii przeważał pogląd, że stary kanon 2335 należy usunąć jako zawierający ekskomunikę *latae sententiae*, która według zasad ustalonych przez Synod Biskupów i papieża Pawła VI w 1967 roku powinna być zarezerwowana dla nielicznych, najcięższych przestępstw. Ekspertzi uznali, że skoro komunizm stanowiący zdeklarowanego wroga Kościoła nie jest obłożony ekskomuniką przez Kodeks Prawa Kanonicznego, to nie można jej stosować również wobec masonerii. Ostatecznie mimo sprzeciwu zwolenników pozostawienia niezmienionego kanonu 2335 skupionych wokół kardynała Ratzingera, zwyciężyła grupa reprezentująca stanowisko kardynała Königa²⁹.

Nowy Kodeks Prawa Kanonicznego z 27 listopada 1983 roku zawiera kanon 1374, który nie wymienia bezpośrednio masonerii, lecz w sposób ogólny stwierdza, iż „Kto zapisuje się do stowarzyszenia działającego w jakikolwiek sposób przeciw Kościołowi, powinien być ukarany sprawiedliwą karą; kto zaś popiera tego rodzaju stowarzyszenie lub nim kieruje, powinien być ukarany interdyktem”³⁰.

Na pierwszy rzut oka treść nowego kanonu, nie tylko nie wskazującego bezpośrednio na wolnomularstwo, ale znoszącego ekskomunikę stanowiła tryumf masonerii i sprzyjającej jej części hierarchów Kościoła. Zwycięstwo to jednak okazało się iluzoryczne, bowiem w przeddzień wejścia nowego kodeksu w życie, 26 listopada 1983 roku ukazała się *Deklaracja o stowarzyszeniach masońskich* wydana przez Kongregację Nauki Wiary, która dokonała wykładni nowego kanonu 1374.

Powyższa Deklaracja stanowiła odpowiedź na pytanie „czy uległa zmianie opinia Kościoła w sprawie stowarzyszeń masońskich, ponieważ w nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego (w przeciwieństwie do poprzedniego) zagadnienie to nie zostało wprost poruszone?”³¹.

Prefekt kardynał Joseph Ratzinger³² rozwiał wszystkie wątpliwości ogłaszając, że „Święta Kongregacja Nauki Wiary może odpowiedzieć, że taka okoliczność jest podyktowana kryterium redakcyjnym, co dotyczy także innych stowarzyszeń, podobnie nie wspomnianych, ujmowanych w szerszych kategoriach.

Pozostaje więc niezmieniona negatywna opinia Kościoła w sprawie stowarzyszeń masońskich, ponieważ ich zasady zawsze były uważane za niezgodne z nauką Kościoła i dlatego przynależność do nich jest zakazana. Wierni, którzy należą do

²⁸ Szerzej na ten temat Z. Suhecki, *op. cit.*, s. 34-42.

²⁹ Za nowym, złagodzone w wymowie kanonem opowiedziało się w głosowaniu 34 z 58 ekspertów-konsultorów; za Z. Suhecki, *op. cit.*, s. 62-73.

³⁰ Zob. A. Zwoliński, *op. cit.*, s. 118.

³¹ Cytaty z Deklaracji o stowarzyszeniach masońskich z 26 listopada 1983 r., w aneksie od wydawcy do *Encykliki papieża Leona XIII – Humanum genus*, s. 33.

³² Kardynał Joseph Ratzinger został prefektem Kongregacji Nauki Wiary w listopadzie 1981 r. Obecny Benedykt XVI dał się poznać jako niezłomny obrońca czystości doktryny katolickiej, czym zasłużył sobie na przydomek „Panzerkardynał” (Pancerny Kardynał).

stowarzyszeń masonskich, są w stanie grzechu ciężkiego i nie mogą przystępować do Komunii Świętej.

Nie należy do lokalnego autorytetu eklezjalnego wypowiedanie się o naturze stowarzyszeń masonskich sądem, który implikowałby uchylenie tego, co wyżej ustalono, i tego co jest zawarte w Deklaracji Świętej Kongregacji Nauki Wiary z 17 lutego 1981 roku.

W czasie audiencji, udzielonej niżej podpisanemu Kardynałowi Prefektowi, Jego Świątobliwość Jan Paweł II zatwierdził niniejszą Deklarację, uchwaloną na zebraniu plenarnym Kongregacji i nakazał jej opublikowanie³³.

Wykładnia nowego kanonu 1374 poparta autorytetem papieża oraz Kongregacji Nauki Wiary zamknęła drogę wszelkim spekulacjom i możliwościom lokalnych interpretacji, utrzymując w mocy negatywną ocenę masonerii zapoczątkowaną encykliką *In Eminentissimi* papieża Klemensa XII.

Tym samym, pomimo wolnomularskich sympatii części duchowieństwa oficjalne stanowisko Kościoła wobec masonerii nie uległo zmianie, a wszelkie wątpliwości powstałe na skutek usunięcia dosadnego w swej wymowie kanonu 2335 i zastąpienie go dość ogólnikowym kanonem 1374 rozwiązało ostatecznie oświadczenie Kongregacji Nauki Wiary.

Nie mniej jednak Sobór Watykański II, a także przebieg procesu rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego, ze wskazaniem na jego część dotyczącą wolnomularstwa, ujawnił istnienie rozłamu wśród hierarchii Kościoła katolickiego w tej kwestii, co według niektórych badaczy wskazuje na masonską infiltrację wysokich szczebli duchowieństwa katolickiego³³.

Bibliografia:

- T. Cegielski, *Ordo ex Chao. Wolnomularstwo i światopoglądowe kryzysy XVII i XVIII w.*, Warszawa 1994.
- P. A. Fisher, *Szatan jest ich bogiem. Studium o encyklikach papieskich i masonerii*, Poznań 1995.
- L. Hass, *Świat wolnomularski. Konkrety (Lata trzydzieste – lata dziewięćdziesiąte XX wieku), T. I Trudne czasy 1932-1945*, Łowicz 2004.
- Encyklika papieża Leona XIII – Humanum Genus (o sekcje masonskiej)* (aneks od wydawcy), Krzeszowice 2003.
- H. Pająk, *Bestie końca czasu*, Lublin 2001.
- H. Pająk, *Nowotwory Watykanu*, Lublin 2004.
- J. S. Pelczar, *Masoneria, jej istota, zasady, dążności, początki, rozwój, organizacja, ceremonia i działanie*, Poznań 1997.
- J. Pieńkos, *Słownik łacińsko-polski*, Warszawa 1993.
- M. Poradowski, *Trzydziestolecie Drugiego Soboru Watykańskiego*, Wrocław-Poznań 1996.

³³ Taki pogląd reprezentuje m in.: W. T. Still, *Nowy porządek świata – odwieczny plan tajnych towarzystw*, Poznań 1995; P. Virion, *Rząd światowy. Globalizm, Antykościół i Superkościół*, tłum. H. Czepułkowski, Komorów 1999; M. Poradowski, *Nowy światowy ład*, Wrocław 2004; idem, *Trzydziestolecie Drugiego...*; H. Pająk, *Bestie końca czasu*, Lublin 2001; idem, *Nowotwory Watykanu*, Lublin 2004; D. Yallop, *W imieniu Boga. Śledztwo w sprawie zamordowania Jana Pawła I*, Warszawa 1993.

- M. Poradowski, *Nowy światowy ład*, Wrocław 2004.
- J. M. C. Rodriguez, *Wolnomularstwo i jego tajemnice*, Krzeszowice 2003.
- J. Shaw, T. McKenney, *Śmiertelna pułapka*, Gdańsk 1993.
- W. T. Still, *Nowy porządek świata – odwieczny plan tajnych towarzystw*, Poznań 1995.
- Z. Suhecki, *Kościół, a masoneria*, Kraków 2002.
- J. Warszawski, *Kościół wobec masonerii*, Krzeszowice 2002.
- J. Wojtowicz, *Masoneria – wielka niewiadoma?*, Toruń 1992.
- G. Virebeau, *Papieże wobec masonerii*, Komorów 1997,
- P. Virion, *Rząd światowy. Globalizm, Antykościół i Superkościół*, Komorów 1999.
- D. Yallop, *W imię Boga*, Warszawa 1993.
- Z. Zimowski, J. Królikowski, *W trosce o pełnię wiary: Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1966-1994*, Tarnów 1995.
- A. Zwoliński, *Wokół masonerii*, Kraków 1995.